

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІЇ «ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ЮВЕНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ»

СИЗОНЕНКО Антон Степанович - кандидат юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України, перший заступник директора Департаменту
персоналу МВС України

УДК 343.85+343.915

DOI 10.32782/LAW.UA.2021.3.13

Загальним завданням держави, суспільства, громади і кожної окремої родини в цьому напрямі є своєчасне виявлення та усунення причин девіацій дитини, забезпечення умов її нормального психічного розвитку, виховання, соціалізації, безпечного середовища її існування. Чинний стан ювенальної злочинності в Україні підкреслює наявність проблеми ювенальної злочинності та ранньої деліктолізації населення нашої країни. Попри значну кількість у юридичній літературі наукових публікацій на цю тематику, трансформація соціальних процесів у суспільстві обумовлює постійний інтерес до індивідуально-профілактичних заходів, зокрема стосовно такої категорії, як діти. Метою цієї статті є з'ясування поняття, призначення та місця індивідуальної профілактики у системі заходів запобігання ювенальної злочинності.

Емпіричною базою дослідження стали наукові розробки вчених у галузі кримінології, кримінального та адміністративного права. Завдяки поєднанню загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема діалектичного, формально-юридичного, порівняльного аналізу й синтезу, вдалося опрацювати наявний у правовій науці емпіричний матеріал та отримати власні наукові висновки, що корелюються з метою та завданнями статті.

У публікації на підставі проведеного аналізу сучасних уявлень про індивідуальну профілактику злочинності пропонується авторське визначення базових термінів, а також

акцентовано увагу на характерних саме для цього виду запобігання ювенальної злочинності властивостях. Констатовано, що індивідуальна профілактика є найефективнішим і найгуманнішим засобом відвернення конкретних кримінально каранних діянь з боку дітей і запобігання ювенальної злочинності в цілому. Наголошується, що серед інших видів профілактики індивідуально-профілактичні заходи є найбільш придатними для оцінювання їх ефективності у запобіганні ювенальної злочинності. Залежно від стадії генезису девіантної поведінки особи індивідуальна профілактика злочинності в кримінології та інших галузях правової науки здебільше поділяється на три чи чотири види.

Ключові слова: дитина, неповнолітня особа, правопорушення, ювенальна злочинність, профілактика, індивідуально-профілактичні заходи.

Постановка проблеми

Ювенальна злочинність була і залишається зловбоденною проблемою для всіх країн світу. Різниця полягає хіба що у ставленні суспільства та урядів держав до цієї проблематики, кількісних та якісних показниках, причинах детермінації цього негативного соціального явища, заходах протидії. Гострою залишається проблема «дитячої» злочинності і для України. За даними Національної поліції, протягом 2020 року на території нашої країни дітьми було скоєно майже 4400 кримінальних правопорушення. При цьому, лише

трохи менше половини з них – це тяжкі та особливо тяжкі злочини. Загальним завданням держави, суспільства, громади і кожної окремої родини в цьому напрямі є своєчасне виявлення та усунення причин девіації дитини, забезпечення умов її нормального психічного розвитку, виховання, соціалізації, безпечного середовища її існування. У попередньому році поліцією зареєстровано майже 3400 злочинів, скоєних стосовно дітей [1], а це також один із факторів, який безпосередньо чи опосередковано впливає на стан криміналізації неповнолітніх. Уже за перші чотири місяці цього року зафіксовано 1470 злочинів, вчинених неповнолітніми. З них 728 – тяжкі та особливо тяжкі [2]. Тож подібна статистика змушує замислюватися представників влади, громадськості та наукової спільноти над вивченням зазначеної проблематики та напруженням оптимальних заходів реагування на цей соціальний виклик, пріоритетними серед яких, безумовно, мають бути заходи профілактики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Зазначена проблематика досліджувалась з боку багатьох учених різних галузей правової науки (кримінології, кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного права, юридичної психології тощо). Щоб не образити поважних учених нібито недостатньою увагою з нашого боку, наведемо прізвища лише тих авторів, роботи яких згадуються саме у цій публікації. Загальні питання, поняття індивідуальної профілактики та її ролі у запобіганні злочинності розглядали Г. А. Аванесов, Дж. Анденсес, Ю. М. Антонян, П. Дж. Брантінгем, Б. М. Грек, М. М. Давидова, О. М. Джужа, Ю. Ф. Іванов, О. Г. Кальман, М. В. Кікалішвілі, І. М. Копотун, А. Г. Лекарь, В. Д. Малков, Ю. В. Нікітін, М. О. Семенишин, Ф. Л. Фауст. Особливостям індивідуальної профілактики криміналізації дітей були присвячені наукові праці Р. О. Бундза, М. Ю. Веселова, С. С. Вітвіцького, А. Ю. Дзюби, Ю. Л. Заросінського, Т. Л. Кальченко, Є. С. Назимка, Т. І. Тіточки.

Як наголошується в одному з підручників з кримінології: «Теорія запобігання злочин-

ності визначає рівні, масштаби, різновиди цієї діяльності, у тому числі і залежність від її цільового призначення, а також об'єкти, суб'єкти профілактики, форми і методи здійснення. При цьому слід мати на увазі, що деякі з названих характеристик є одночасно підставами видової та іншої диференціації запобіжної діяльності» [3, с. 151].

Метою цієї статті є з'ясування поняття, призначення та місця індивідуальної профілактики у системі заходів запобігання ювенальної злочинності.

Виклад основного матеріалу

Одним з важливих компонентів системи запобігання ювенальної злочинності є індивідуально-профілактичні заходи. Виділення цього різновиду з системи інших заходів профілактики обумовлено низкою характерних саме для них властивостей, обумовлених завданнями, методами, формами, об'єктами та масштабами впливу, а також особливостями та, на жаль, проблемами здійснення.

Залежно від ієрархії причин і умов злочинності у кримінології зазвичай виділяють трирівневу структуру її запобігання (це видно з огляду на і більшість інших науковців (наприклад, А. П. Закалюку, О. М. Яковлеву, Ю. В. Нікітину, Б. М. Греку [3, с. 151-152], Ю. Л. Заросінському [4, с. 317], А. Ю. Дзюбі [5, с. 200]) найбільш обґрунтованою позицією). Індивідуальна профілактика утворює третій рівень цієї структури, зміст заходів якої спрямовується на причини та умови конкретного злочинного прояву. Проте в кримінологічній літературі можна зустріти й іншу точку зору, за якою запобігання злочинності поділяється лише на дві основні групи: загальносоціальну профілактику та спеціально-кримінологічне запобігання. У такому випадку спеціально-кримінологічний та індивідуальний рівні запобігання злочинам автори розглядають у нерозривному зв'язку (наприклад, А. А. Вознюк та В. С. Щирська, М. М. Давидова) [6, с. 161]. Такий об'єднаний вид запобігання охоплює як припинення розпочатого злочину, так і недопущення вчинення нового кримінального правопорушення. Індивідуально-кримінологічне запобігання здійснюється стосовно конкрет-

ної особи і полягає у недопущенні вчинення нею злочину, якщо існує така ймовірність [7, с. 169]. Головним завданням індивідуального запобігання є усунення небезпеки вчинення злочину з боку конкретних осіб, які не вчинили протиправних діянь, але поведінка яких, спосіб життя тощо надають підстави для очікування протиправних дій з їхнього боку (для схилення до вживання наркотиків це – ведення антисуспільного способу життя, вчинення адміністративних правопорушень у сфері наркообігу тощо). На думку науковців, така рання профілактика, за умови своєчасного її застосування, може дати позитивні результати і тим самим виключити необхідність застосування заходів спеціального кримінально-правового характеру [8, с. 24]. Безумовно, що можна знайти аргументи для поєднання заходів спеціально-кримінологічного запобігання та індивідуальної профілактики, оскільки вони мають багато спільного, збігаються за суб'єктами та об'єктами впливу, часто взаємодоповнюють один одного, особливо, якщо девіантна поведінка особи утворює не одиничний випадок, а становить спосіб життя людини. Але попри це, між названими заходами є і характерні відмінності (як-то методи і способи впливу, правові наслідки тощо), враховуючи які, у теорії права індивідуально-профілактичні заходи доцільнішим буде розглядати відокремлено від інших двох видів запобігання злочинності.

Більшість європейських стандартів щодо звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування віддзеркалюють положення міжнародних нормативно-правових актів. Центральне місце посідає думка про недопустимість надмірного репресивного впливу на неповнолітнього правопорушника та на необхідність у всіх можливих випадках уникати застосування до нього покарання у вигляді позбавлення волі [9, с. 112]. Відтак, акцент у таких ситуаціях з приводу перевиховання неповнолітнього правопорушника, формування у нього внутрішніх стимулів до загальноприйнятого способу життя, замість спеціально-кримінологічних заходів повинен робитись на індивідуально-профілактичні.

Е. В. Расюк розглядає індивідуальну профілактику як систему цілеспрямованого, ор-

ганізованого, з урахуванням педагогічних вимог, виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, яка піддається профілактичному впливу, з метою усунення, нейтралізації, блокування у неї негативних рис і, одночасного формування позитивних якостей, стереотипів і звичок законослухняної поведінки [4, с. 129]. Надаючи у своєму дослідженні визначення індивідуально-профілактичним заходам запобігання корисливонасильницьким злочинам, М. О. Семенишин також наголошує на здатності індивідуального кримінологічного прогнозування цих заходів, виявлення й припинення, попередження формування таких кримінальних проявів, вчасної діагностики та нейтралізації, обмеження можливостей злочинної поведінки [10, с. 32-33]. На прикладах наведених дефініцій можна підкреслити призначення індивідуальної профілактики не лише як реакції на девіантні відхилення, їх блокування у поведінці індивідуума, а й як засобу кодування та прогнозування позитивних якостей особи як члена соціуму. Безумовно, що при цьому ми пам'ятаємо про щільний взаємозв'язок і взаємозалежність усіх трьох видів (рівнів) запобігання протиправної поведінки.

Тож *індивідуальна профілактика правопорушень* – це система спеціальних заходів державних і недержавних суб'єктів щодо виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, і здійснення на них та навколишнє мікросередовище позитивного, корегуючого впливу [3, с. 158]. Г. А. Аванесов вважає, що *індивідуальна профілактика* – це сукупність заходів переконання і примусу, що застосовуються до носіїв антигромадських установок і орієнтацій. Мета цих заходів – попередження негативного процесу формування особистості [11]. Як зазначає Ю. М. Антонян, основною та кінцевою метою індивідуальної профілактичної роботи є особистість, навіть якщо вживаються заходи щодо зовнішніх, але пов'язаних з нею умов і обставин. Інакше кажучи, мається на увазі зміна, тобто корекція тих особистісних рис, які можуть породити злочинну поведінку [12]. За словами Ю. Л. Заросінського, специфіка цього виду профілактики закладена вже у самій назві – *«індивідуальна»*. Якщо при всіх інших формах та рівнях кримінологічної

профілактики заходи не мають завчасно відомого адресата, то при індивідуальній профілактиці вони персоніфіковані. Найбільш чітко це проявляється у роботі з неповнолітніми [4, с. 317-318].

Водночас, слід підкреслити, що індивідуально-профілактичному впливу підлягають ті особи (або найближче соціальне мікросередовище тих осіб), які ще не скоїли кримінального правопорушення (у деяких випадках краще казати про кримінально протиправне діяння), але поведінка (вчинки чи висловлювання) і спосіб життя яких вказують на високу ймовірність переростання в злочинну. Це обумовлює суттєву особливість індивідуальної профілактики – вона не передбачає застосування кримінального покарання, а спрямована на ресоціалізацію особи, використання заходів та ліквідацію криміногенного впливу на неї соціального оточення, нейтралізацію джерел конфліктних ситуацій, які сприяють девіантній поведінці особи. У зв'язку з цим індивідуальна профілактика кримінальних правопорушень неповнолітніх має бути спрямована на: виявлення осіб, які можуть вчинити або вже вчинили кримінально каране діяння та продовжують злочинну діяльність [4, с. 317-318].

Цікавим видається той факт, що у визначенні поняття індивідуальної профілактики серед учених існує два підходи, і ключовим критерієм у їх розмежуванні, як слушно наголошує М. В. Кікалішвілі, є момент виникнення можливості застосування такого виду профілактики [13, с. 301-302]. Обидва підходи наголошують на головній особливості індивідуальної профілактики – попередженні злочинного діяння як такого та запобіганні формування з конкретної людини злочинця. Але за першим підходом можливість застосування індивідуальної профілактики зумовлена обов'язковим проявом з боку особи злочинної поведінки, на яку необхідна спеціальна реакція. Тобто до прояву антисоціальної поведінки з боку конкретного суб'єкта індивідуально-профілактичні заходи не можуть бути реалізовані. Так, за визначенням О. М. Джужи, *індивідуальною профілактикою* є своєчасний вплив на тих осіб, від яких першочергово надходить загроза ймовірності вчинення злочину [14]. Автор підкреслює,

що конкретні дії уповноважених органів щодо профілактичного впливу на конкретну особу та її оточення можливі лише після прояву об'єктивно констатованого факту реальної криміналізації зазначеної особи.

Прихильники другого підходу вважають, що під *індивідуальною профілактикою* слід розуміти певний комплекс специфічних дій державних органів, у тому числі правоохоронних або громадських організацій, з виявлення осіб, від яких очікується злочинне діяння з подальшим позитивним впливом на виявлену особу з метою корегування її свідомості на краще [15, с. 118]. А. Г. Лекарь під *індивідуальною профілактикою* розумів діяльність органів внутрішніх справ щодо своєчасного виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, і недопущення вчинення ними злочинів шляхом виховного впливу на них і прийняття інших заходів щодо подолання їх антигромадських поглядів, звичок, схильностей [16]. На думку І. М. Копотуна, саме у виявленні осіб, здатних (якщо врахувати їхню поведінку), скоїти злочин, і прийнятті щодо них заходів виховного і профілактичного характеру виявляється важлива практична складова індивідуальної профілактики. За своєю суттю, ці два етапи одного процесу індивідуальної профілактики нерозривно пов'язані між собою. Їх об'єднує кінцева мета – запобігти можливому вчиненню злочину з боку потенційних правопорушників. Рішення такого завдання ґрунтується на детальному вивченні цих осіб, що необхідно для визначення їх криміногенної небезпеки, а також вибору форм, методів і тактичних прийомів виховного впливу на них [17, с. 147-148].

Таким чином, можна погодитися з висновком М. В. Кікалішвілі, що другий підхід до визначення індивідуальної профілактики є трохи ширшим та більше відповідає загальній суті існування цього кримінологічного інституту. Саме виявлення злочинних проявів на ранніх етапах з подальшим недопущенням їх розвитку є одним з головних глобальних завдань індивідуальної профілактики [13, с. 301-302]. І хоча В. Д. Малков зауважує, що з практичного боку індивідуальне попередження – це виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, вивчення їх, справляння

на них позитивного впливу з метою недопущення вчинення злочинів [18, с. 124] (що корелюється з критерієм саме другого підходу у визначенні індивідуальної профілактики. – Прим. авт.), проведений нами аналіз відповідного законодавства України та деяких інших держав дає підстави стверджувати, що у практичній площині індивідуальна профілактика правопорушень серед дітей асоціюються саме з першим підходом.

Видається очевидним, що профілактична діяльність, спрямована на запобігання злочинності, актуальна для будь-якого виду злочинів, чи будь-якої асоціальної категорії осіб, але особливої актуальності вони набувають саме у контексті запобігання ювенальним правопорушенням. Біологічні, психологічні (поведінкові) і соціально-історичні маркери (фактори) створюють основу для концептуалізації особливого статусу дитини в праві, знаходять прояв у численних нормах міжнародних і національних правових актів [19]. Є. С. Назимко авторитетно наголошує, що принцип урахування біосоціальних та психофізіологічних особливостей неповнолітніх у законодавстві та правозастосовній практиці є фундаментальним принципом інституту покарання неповнолітніх [20, с. 24]. Така ж концептуалізація особливого статусу дитини знаходить втілення і в наукових дослідженнях, правовому регулюванні та практичній реалізації заходів системи індивідуальної профілактики ювенальної злочинності.

Можна припустити, що *індивідуальна профілактика ювенальної злочинності* – це плано-мірна діяльність, спрямована на виявлення осіб, які не досягли віку повноліття (18 років), від яких можна очікувати вчинення правопорушень (суспільно небезпечних, кримінально караних діянь), і здійснення впливу на них та їхнє найближче соціальне оточення (мікросередовище) з метою позитивної корекції їх поведінки, усунення, послаблення або нейтралізації криміногенних чинників, що діють у цій сфері.

У межах кримінологічного дослідження перш за все постає питання про ефективність індивідуальної профілактики ювенальної злочинності. Це концептуальне питання, у свою чергу, породжує низку інших навідиних запитань: «Яким чином визначити ефек-

тивність індивідуально-профілактичних заходів?», «Який вид заходів є більш ефективним, універсальним, економічними?», «Що саме впливає на таку ефективність: зміст або інтенсивність їх застосування чи інші критерії?», «Які недоліки заважають реалізувати цей вид заходів більш ефективно?» тощо.

Нагадаємо, що індивідуально-профілактичні заходи за масштабами спрямовують свій антикриміногенний вплив щодо конкретного неповнолітнього індивідуума. Вибір заходів залежить від ступеня антисоціальної мікросередовища, можливостей корекції у бажаному напрямку, системності та інтенсивності впливу на дитину та інших ситуативних факторів. На думку І. М. Копотуна, індивідуальна профілактика є одним з найскладніших, але і найефективнішим видом попередження злочинів [17, с. 148]. Як слушно наголошує Дж. Анденсес (J. Andenses), надання меншого значення важливості загальної профілактики багато в чому обумовлюється тим, що ефективність цього рівня запобігання злочинності не може бути об'єктивно виміряна. Несприятливі (непрямі) наслідки для особистості від покарання також уникають спостереження. Тоді як заходи індивідуальної профілактики можуть найбільш легко сприйматися особою. З урахуванням емоційного фактору, це пояснює тенденцію робити основний акцент на індивідуальній профілактиці, за рахунок менш відчутної загальної профілактики та більш емоційно несприятливих спеціально-кримінологічних заходів [21, с. 178-180]. Ю. В. Нікітін разом з Б. М. Греком вважають, що індивідуальна профілактика – найгуманніший і найефективніший засіб запобігання конкретним злочинам і злочинності в цілому [3, с. 159].

Кримінологи одностайно наголошують, що в будь-якому разі ефективність індивідуальної профілактики залежить від своєчасності застосування превентивних заходів, до того моменту (на тому етапі), коли девіантна поведінка дитини переходить в кримінально карану [3, с. 232-233; 22, с. 118]. Сюди, безумовно, слід віднести своєчасне виявлення осіб групи ризику [23, с. 190]. Крім своєчасності, на ефективність індивідуальної профілактики ювенальної злочинності впливає також відповідність профілактичних заходів

станові об'єкта профілактики (її інтенсивність), їх послідовність, комплексність, реальність (тобто відсутність формалізованого підходу) [23, с. 192-193].

Метою індивідуальної профілактики злочинів, скоєних неповнолітніми, є виправлення і перевиховання дитини або зміна її криміногенної орієнтації. Ця мета визначає зміст індивідуальної профілактики, що складається з наступних дій: а) виявлення неповнолітніх, поведінка, погляди, мотиви вчинків яких свідчать про можливість скоєння кримінальних правопорушень; б) вивчення особистості цих неповнолітніх осіб; в) визначення та усунення джерел негативного впливу на них; г) дослідження можливостей створення сприятливих умов для життя чи переведення дитини в більш сприятливе оточуюче середовище, з тим щоб не допустити реалізації злочинних намірів з її боку; д) здійснення контролю за поведінкою таких неповнолітніх і способом їх життя; е) періодичний аналіз отриманих результатів і внесення відповідних корективів у цю роботу [18, с. 368].

Крім того, якщо казати про особливості індивідуальної профілактики (а саме – впливу таких заходів «підлягають ті особи, які ще не скоїли кримінально караного діяння»), слід зазначити, що мається на увазі їх перспективний характер стосовно ймовірної злочинної поведінки у майбутньому. Але це не виключає того, що така особа могла вже скоювати кримінальне правопорушення раніше. За таких обставин мова йтиметься про індивідуальну профілактику рецидиву з боку порушника (окремо або одночасно з заходами кримінально-правового реагування на скоєне кримінальне правопорушення чи суспільно небезпечне діяння). У тих неповнолітніх, які вчинили злочин, під час покарання та подальшої профілактичної роботи з цією особою має сформуватись негативна оцінка не тільки до свого діяння, але й взагалі ставлення до вчинення суспільно небезпечних діянь, передбачених КК України, а також стійка позитивна суспільна установка, яка має утримувати їх від вчинення правопорушень [24, с. 231].

Враховуючи це, залежно від стадії генезису девіантної поведінки особи індивідуальна профілактика злочинності в кримінології та інших галузях правової науки здебільшо-

го поділяється на три чи чотири види. Наприклад, рання профілактика; безпосередня профілактика; профілактика на момент передзлочинної поведінки (пенітенціарний вид); профілактика рецидиву (О. Г. Кальман [25, с. 140-143]; Е. В. Расюк [4, с. 129-130]). Або – рання індивідуальна профілактика; судово-слідча; пенітенціарна; постпенітенціарна (Ю. В. Нікітін та Б. М. Грек [3, с. 159]). Приклади трирівневого поділу включають: ранню (первинну) профілактику чи превенцію; усунення чинників, що вже викликали вчинення конкретних злочинів (вторинну профілактику); попередження рецидивних злочинів з боку неповнолітніх (третинну профілактику) (П. Дж. Брантінгем та Ф. Л. Фауст (*P. J. Brantingham & F. L. Faust*) [26]; Л. М. Кононенко [15, с. 213-214]; М. Ю. Веселов [27, с. 130-131]). З деякими відмінностями, усі ці поділи базуються на ступені криміналізації дитини та підкреслюють рису системності, що, звичайно, буде мати вплив при обранні методу, характеру та інтенсивності індивідуально-профілактичних заходів, а також тривалості їх застосування.

Висновки

Отже, на підставі проведеного аналізу сучасних уявлень про індивідуальну профілактику у запобіганні злочинності було запропоновано авторське визначення базових термінів, а також акцентовано увагу на характерних саме для цього виду запобігання ювенальної злочинності властивостях.

Індивідуальна профілактика ювенальної злочинності – це планомірна діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на своєчасне виявлення конкретних неповнолітніх осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень (суспільно небезпечних, кримінально каранних діянь), включаючи повторних, і здійснення на них та їхнє найближче соціальне оточення (мікросередовище) превентивного впливу з метою позитивної корекції поведінки таких дітей, усунення, послаблення або нейтралізації криміногенних чинників, що діють у сфері їх життєдіяльності. Саме таке визначення цього виду профілактики, на наш погляд, відбиває найзагальніші закономірні зв'язки й відношення, які утворюються у соціальному середовищі на рівні

безпосередньої життєдіяльності дитини та існують у реальній дійсності.

Під *індивідуально-профілактичними заходами запобігання ювенальній злочинності* пропонується розуміти комплекс різнорідних, спрямованих на конкретну дитину та її найближче соціальне оточення (мікросередовище) заходів, що ґрунтуються на кримінологічних знаннях про специфічні вікові та антисуспільні риси неповнолітніх осіб, які входять до групи ризику (поведінка яких свідчить про високу ймовірність скоєння ними кримінально караного діяння), індивідуальному кримінологічному прогнозуванні таких суспільно-небезпечних вчинків конкретною дитиною, обмеженні можливостей злочинної поведінки. Констатовано, що *індивідуальна профілактика* є найефективнішим і найгуманнішим засобом відвернення конкретних кримінально каранних діянь і запобігання ювенальної злочинності в цілому. Серед інших видів профілактики *індивідуально-профілактичні заходи* є найбільш придатними для оцінювання їх ефективності у запобіганні ювенальної злочинності. Риси, а також система цих заходів, аналіз їх змісту визначатимуть мету та становитимуть зміст наших подальших наукових розвідок.

Література

1. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році. *Національна поліція України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).
2. Відсьогодні в Нацполіції створений сектор ювенальних слідчих – Ігор Клименко. *Портал МВС*. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/vidsyogodni-v-nacpoliciyi-stvorenii-sektor-yuvenalnih-slidcix-igor-klimenko> (дата звернення: 01.09.2021).
3. Кримінологія: підручник / За заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.
4. Профілактика злочинів: підручник / І. Г. Богатирев, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда, О. М. Джужа та ін. К. : Атіка, 2010. 967 с.
5. Дзюба А. Ю. Запобігання злочинності неповнолітніх у ФРН: дис. ... канд. юрид. наук

(д-ра філософії): 12.00.08 (081 – Право). НДІ вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса; Нац. академія правових наук України. Харків, 2019. 239 с.

6. Давидова М. М. Запобігання схильню до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні: дис. ... д-ра філософії: 081 – Право. Нац. академія внутр. справ МВС України. Київ, 2020. 297 с.

7. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія: навч. посіб. 2-ге вид., доповн. та перероб. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2008. 292 с.

8. Кальченко Т. Л. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні спеціальними органами та установами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 222 с.

9. Вітвіцький С. С., Назимко Є. С., Тіточка Т. І. Звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування: міжнародні та європейські правові стандарти : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2021. 134 с.

10. Семенишин М. О. Теорія та практика запобігання органами та підрозділами Національної поліції України корисливонасильницьким злочинам (за матеріалами операції Об'єднаних сил): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. ДЮІ МВС України; ДНДІ МВС України. Київ, 2021. 43 с.

11. Аванесов Г. А. Кримінологія. Прогностика. Управление. Горький : Изд-во ГВШ МВД СССР, 1975. 423 с.

12. Антонян Ю. М. Личность преступника – индивидуальная профилактика преступлений: сопоставление и выводы. *Личность преступников и индивидуальное воздействие на них*: сб. науч. тр. М., 1989. С. 3–10.

13. Кікалішвілі М. Методи індивідуальної профілактики корупційних злочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 300–306. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.55>.

14. Профілактика злочинів: підруч. За заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Атіка, 2011. 720 с.

15. Кримінологія: підруч. За заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. Київ : МОН України, 2010. 495 с.

16. Лекарь А. Г. Профилактика преступлений. М. : Юрид. лит., 1972. 104 с.

17. Копотун И. Н. Индивидуальная профилактика преступлений в уголовно-исполнительных учреждениях. Человек: преступление и наказание. 2013. № 2 (81). С. 147–150.

18. Криминология: учебник для вузов / Под ред. В. Д. Малкова. 2-е изд., перераб. и доп. М. : ЗАО «Юстицинформ», 2006. 528 с.

19. Веселов Н. Ю. Биологические, психологические и социальные факторы правового концепта «ребенок». *Studia Humanitatis. Международный электронный научный журнал*. 2019. № 2. URL: <http://st-hum.ru/sites/st-hum.ru/files/pdf/veselov.pdf>.

20. Назимко Є. С. Теоретико-прикладні засади становлення та розвитку інституту покарання неповнолітніх у кримінальному праві України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. ХНУВС. Харків, 2016. 39 с.

21. Andenses, Johs. (1952). General Prevention – Illusion of Reality. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 43(2): 176–198. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=>

<https://scholar.google.com.ua/&httpsredir=1&article=4003&context=jclc>.

22. Криминологія: підручник / За заг. ред. О. М. Джузи. К. : Юрінком Інтер, 2002. 352 с.

23. Бундз Р. О. Особлива жорстокість, як ознака злочинів, що вчиняються неповнолітніми: детермінанти та попередження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львівський ун-т бізнесу та права; Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 216 с.

24. Назимко Є. С. Інститут покарання неповнолітніх у кримінальному праві України : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2016. 336 с.

25. Криминологія. Особлива частина: навчальний посіб. для студ. юрид. спеціальностей вищих закладів освіти / За ред. І. М. Даньшина. Харків : Право, 1999. 232 с.

26. Brantingham, Paul J., Faust, Frederic L. (1976). A Conceptual Model of Crime Prevention. *Crime & Delinquency*, 22(3): 284–296. DOI: 10.1177/001112877602200302.

SUMMARY

The common task of the state, society, community and each individual family in this direction is the timely identification and elimination of the causes of the child's deviation, ensuring the conditions for her normal mental development, upbringing, socialization, and a safe environment for her existence. The current state of juvenile crime in Ukraine emphasizes the presence of the problem of juvenile crime and early delinquency of the population of our country. Despite the significant number of scientific publications on this topic in the legal literature, the transformation of social processes in society causes a constant interest in individual preventive measures, in particular for such a category as children. The purpose of this article is to clarify the concept, purpose and place of individual prevention in the system of measures for the prevention of juvenile crime..

The empirical basis of the study was the scientific development of scientists in the field of criminology, criminal and administrative law. Thanks to the combination of general scientific and special methods of cognition, in particular dialectical, formal legal, comparative analysis and synthesis, it was possible to process the empirical material available in legal science and obtain our own scientific conclusions, correlated with the purpose and objectives of the article.

Based on the analysis of modern ideas about individual crime prevention, the publication contains the author's definition of basic terms, and also focuses on the properties characteristic of this type of juvenile crime prevention. It was stated that individual prevention is the most effective and humane means of preventing specific criminally punishable acts by children and preventing juvenile crime in general. It is noted that among other types of prevention, individual preventive measures are the most suitable for assessing their effectiveness in preventing juvenile crime. Depending on the stage of the genesis of a person's deviant behavior, individual crime prevention in criminology and other branches of legal science is mainly divided into three or four types.

Key words: child, minor, delinquency, juvenile delinquency, prevention, individual preventive measures.

27. Веселов М. Ю. Превентивні заходи у правовій доктрині ювенальної юстиції. *Економічна теорія та право*. 2020. № 1 (40). С. 127–141. DOI: 10.31359/2411-5584-2020-40-1-127.